

CONTRIBUȚII LA CUNOAȘTEREA LEGĂTURILOR LUI GHEORGHE CHIȚU (1828-1897) CU JUDEȚUL GORJ

Dorina Nichifor, Gheorghe Nichifor

Una dintre preocupările istoriografiei române din ultima vreme se referă la evaluarea sau reevaluarea rolului unor personalități marcante, ce au trăit, s-au afirmat și s-au aflat într-o relație permanentă cu o anumită zonă a spațiului românesc, având implicații remarcabile în plan național.

În galeria de personalități care au contribuit eficient la modernizarea instituțională și politică a României s-a aflat și liberalul-radical craiovean Gheorghe Chițu. Alături de renumiți oameni politici din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a încercat și a reușit să se impună ca un veritabil lider al generației sale.

Studiul nostru are în vedere, cu toată precaritatea izvoarelor istorice, să-l surprindă pe omul politic și de cultură Gheorghe Chițu, în relația sa cu Gorjul. Aceasta, în ciuda faptului că prioritățile sale au fost legate fie de meleagul natal, Doljul, fie de marile probleme ale statului român.

S-a născut la 26 august 1828 în satul Oboga, județul Romanați, pe vremea când locuitorii Craiovei se refugiaseră în zone mai prielnice din pricina actelor prădalnice turco-bulgare. Asemenea situații se petreceau frecvent în Oltenja, ajungându-se chiar la înrobire, cum s-a întâmplat în copilărie cu marele dascăl Ion Gherasim-Gorjanul, întemeietorul învățământului public din județul Saac, originar din Bengești-Gorj.¹

A urmat cursurile Școlii Centrale din Craiova (azi Colegiul Național Carol I) unde se pare că mult înaintea sa ar fi învățat și marele pandur, Tudor Vladimirescu,² apoi la Colegiul „Sf. Sava” din București. Aici, pentru o scurtă perioadă, a fost profesor de limbi clasice.³ După 1850, a fost oaspetele Vienei pentru studii în drept și filologie, fiind studentul mai multor profesori renumiți: slavistul Franz Miklosich (care l-a inițiat în tainele paleografei slave și pe

1 Gheorghe Nichifor, **Chipuri și profiluri din istoria Gorjului: Ion Gherasim-Gorjeanul**, în „Gazeta Gorjului”, Târgu Jiu, din 28 noiembrie 1984.
2 P. Emanoil Barbu, **Rolul Școlii Centrale în răspândirea ideologiei revoluționare în perioada premergătoare anului 1848**, în **Omagiul Liceului „Nicolae Bălcescu” din Craiova**, Craiova, 1977, p. 393.

3 C.M. Ciocazan, **Gheorghe Chițu**, în „Arhivele Olteniei”, nr. 1/1982, p. 43.

istoricul gorjean Alexandru Ștefulescu⁴), savantul și publicistul Ludwig Stein, sau profesorul Franz Xavier von Neumann-Spallart⁵.

În timpul studenției, Gheorghe Chițu a întreținut strânse legături cu tinerii români aflați în capitala Austriei. Adesea era întâlnit la Biblioteca studenților teologi unitarieni, la a cărei înzestrare a contribuit alături de personalități precum: Ciprian Sion, Eudoxiu Hurmuzaki, August Treboniu Laurian, I. Maiorescu și alții. Cu toții se vor bucura de calitatea de membrii extraordinari, ai acestui adevărat focar de cultură și instrucție cum avea să-și amintească Iuliu Moisiu, eruditul director al Liceului Tudor Vladimirescu din Târgu Jiu.⁶

Evenimentele de la 1848, l-au atras în vâltoarea lor cu toată forța. Prin propaganda politică, la care Gheorghe Chițu va lua parte din plin, erau răspândite o serie de noțiuni liberale și revoluționare în rândul opiniei publice românești. Pe acest fond, o serie de publicații, între care și „Naționalul” de la Craiova, la care a colaborat și tânărul doljean, devin autentice tribune de idei. Nu ne îndoim nicio clipă că ele au ajuns și la Gorj, județ de unde porneau marii tribuni ai revoluției, Gheorghe Magheru și Christian Tell.

Nu avem mărturii precise, dar putem presupune că Gheorghe Chițu a avut contacte cu grupul de la Craiova, care încerca să ducă la îndeplinire planurile societății secrete „Frăția”. În cadrul unor întâlniri la care au luat parte Ioan Maiorescu, Gheorghe Magheru, căpitanul N. Pleșoianu, maioral Christian Tell, avocatul Emanoil Chinezul și alți luptători olteni ai renașterii naționale, discuțiile se axau asupra situației țării, exprimându-se opinia că starea de spirit la care ajunsese poporul nu mai era de suportat, mai ales că, pe lângă situația revoluționară creată în țară, împrejurările externe erau favorabile.⁷

În altă ordine de idei, nu putem ști cu exactitate care este cuprinderea implicării lui Gheorghe Chițu în elaborarea unor documente programatice ale revoluției, documente care au circulat cu certitudine și în județul Gorj. Este vorba de două izvoare depistate în 1988, intitulate „Programul revoluționar” și „Românii din Principatele Moldavia și România”, ambele păstrate în ciornă, nedatate și nesemnate. Cercetătoarea Aurelia Florescu a stabilit că ele au fost scrise de Ioan Maiorescu,⁸ dar cu siguranță cele două documente reprezintă o elaborare colectivă, în care probabil un anumit rol l-a avut și Gheorghe Chițu, cunoscut prin legăturile sale de la București cu „Frăția”.

4 Gheorghe Nichifor, **Alexandru Ștefulescu – un destin în slujba istoriei**, Edit. Scrisul Românesc, Craiova, 2007, p. 104

5 Gheorghe Chițu, **Discursuri parlamentare și alte mici lucrări, publicate cu un studiu introductiv asupra vieții și operei sale de Gr.G. Tocilescu, 1866-1873**, vol. I, București, 1904, p. 138

6 Iuliu Moisiu, **Viața studenților români de la Viena în a doua jumătate a sutei a XIX (Amintiri)**, în „Arhiva Minerva Someșană”, Năsăud, nr. 18, 1935, p. 14

7 N. Andrei, P. Emanoil Barbu, **Ioan Maiorescu**, Edit. Alma, Craiova, 2003, p. 119

8 Aurelia Florescu, **Dacoromania. Idealul național al tuturor românilor în revoluția de la 1848**, Edit. Oltenia, Craiova, 1992, p. 49-54

Este limpede că în primăvara anului 1848, în Oltenia se conturase o situația revoluționară explozivă. Despre entuziasmul din această zonă, fusese informat și I. Axente Sever, care la 16/28 aprilie îi scria din București, lui Simion Bărnuțiu, că **„se aude că oltenii, aici e puterea românilor, ar fi umblând cu căciula într-o ureche și ar fi zicând că acum a venit timpul lor, o să le arate ei, peste o lună, la ciocoi”**⁹.

În aceste condiții, nu este de mirare că – atunci când acțiunile de pregătire a revoluției și la sud de Carpați, s-au intensificat, deoarece Moldova și Transilvania deja se angajaseră în luptă – s-a adoptat hotărârea ca, în cadrul Țării Românești, Oltenia să fie transformată într-o puternică bază revoluționară, avându-se în vedere mai mulți factori favorabili, între care și puternicele tradiții revoluționare și spiritul locuitorilor de aici, unde amintirea gorjeanului Tudor Vladimirescu era încă vie.

Se puna mare preț pe trezirea orgoliului național, care constituia, în asemenea vremuri, **„mântuirea popoarelor”**¹⁰. În rândul acestor militanți ai revoluției se înscrie și Gheorghe Chițu, care deși avea numai 20 de ani, a depus eforturi susținute pentru îndeplinirea misiunilor încredințate. Comitetul Revoluționar din București l-a trimis în calitate de comisar cu propaganda în Oltenia, unde au activat 31 de persoane, venite în patru etape. Firește, el și-a desfășurat activitatea în Dolj alături de Petre Cernătescu, Mihail Caramzulea, Petre Orbescu, C. Burileanu, C. Zaman, I. Papadopolu, I. Peticu și Al. Bătrâneanu. S-a aflat însă într-o permanentă legătură cu propagandiștii de la celelalte județe ale Olteniei, Gorjul fiind reprezentat de M.H. Marghiloman, I. Ionescu, C. Mărculescu, I. Ruptureanu și Matache Georgescu.

Activitatea comisarilor de propagandă era reglementată prin dispoziții speciale. În conformitate cu acestea, respectivele persoane erau îndemnate să-i convingă pe săteni **„să se pătrună de drepturile cele nouă și de datoriile lor să să combată orice activitate depun vrăjmașii României”**¹¹. Instrucțiunile din iunie, mai pretindeau ca agenții guvernului să militeze pentru constituirea și înarmarea fie și parțială a gărzilor naționale în mediul rural. Pentru îndeplinirea acestui obiectiv, li se cerea să scoată **„dintre țărani frica de armii străine ce vrăjmașii dinlăuntru le insuflă, ca să le întoarcă simpatiile de la întocmirile constituționale”**¹².

Lui Gheorghe Chițu i-a revenit meritul principal în înființarea și organizarea gărzii naționale dintre cetățenii Craiovei. Aceasta avea menirea să apere cuceririle revoluționare, luptând la nevoie și cu puterile din afară, cum se exprima explicit un periodic al vremii.¹³ În discursul său despre apărarea țării,

9 Apud N. Andrei, P. Emanoil Barbu, op. cit., p. 134

10 *Anul revoluționar 1848 în Principatele Române*, vol. III, București, 1902, p. 105-106

11 *Idem*, vol. II, p. 56

12 *Ibidem*, p. 202

13 „Naționalul”, Craiova, an I, nr. 3, din 2 septembrie 1848

tânărul comisar de propagandă afirma că atunci „când un popor jură a-și apăra virtutea, hotărârea nu este alta decât să viveze sau să moară liber”¹⁴. În fiecare duminică, membrii ei făceau exerciții cu armele, un aport deosebit aducându-și revoluționarii: Gh. Andreescu, Petrache Cernătescu și Iosif Karmaski, cumnatul lui N. Pleșoianu.¹⁵ În semn de prețuire față de aceste acțiuni, Gheorghe Magheru a adresat o scrisoare de mulțumire „fraților guardiei naționale din cetatea Craiovei pentru sincerele simțăminte de care v-ați pătruns pentru sacra cauză a Constituției.”¹⁶

În Gorj, în mai multe sate, printre care și Jupânești, garda națională era constituită în a treia decadă a lunii iunie. În vederea înarmării acesteia, porucicul Dimitrie Pleșoianu, aflat în bune relații cu Gheorghe Chițu, cutreiera satele pentru a cumpăra cu banii populației armament.

După cum afirma ulterior un proprietar, Șerban Caramanliu, subadministratorul plășii Gilort, îmbrățișându-secuentuziasm inițiativa guvernului, au fost înființate gărzi în aproape toate localitățile, pe banii locuitorilor. Spre deosebire de mediul rural, la Târgu Jiu, nu s-a reușit constituirea gărzii naționale din cauza epidemiei de holeră care făcea ravagii.¹⁷ În schimb, a existat un comitet revoluționar suficient de activ. Se menționează într-un document al timpului că tânărul Iancu Brășteanu, fiul lui Zamfirache Brășteanu, mare proprietar, prieten cu Gheorghe Magheru, „organiza cluburi” în Târgu Jiu.¹⁸

Anii următori, după întoarcerea de la Viena, Gheorghe Chițu s-a aflat în rândul forțelor politice din Oltenia, care militau pentru Unire. În primăvara anului 1857, s-a constituit la Craiova, un comitet unionist din care făceau parte foști luptători pașoptiști, între care și Gheorghe Chițu, care pune la îndemână un document intitulat „Dorințele românilor”, adevărat program, considerat de istorici chiar mai radical decât al Comitetului Central Unionist de la București. El a circulat în toată Oltenia, inclusiv în Gorj și cuprindea, de exemplu prevederea și solicitarea dreptului românilor de a avea proprii reprezentanți la Paris, care să susțină în Conferință idealurile naționale cuprinse în rezoluțiile Adunărilor Ad-hoc.¹⁹

În această atmosferă apare, din aprilie până în decembrie 1857, gazeta unionistă „Vocea Oltului”, una dintre cele mai atractive publicații, care s-a bucurat de o reală aderență în rândul populației din toate județele Olteniei și care de la numărul 6, își schimbă numele în „Oltul”. Inițiatorul acesteia este Gheorghe

14 Ibidem

15 Titu Georgescu, C. Bărbăcioru, Florea Firan, *Istoria Craiovei*, Edit. Scrisul Românesc, Craiova, 1977, p. 52

16 Dir. Jud. Dolj a Arh. Naț., Fond Gheorghe Magheru, pach. XIV, dos. 18, f. 1

17 Paul Barbu, *Participarea județului Gorj la Revoluția de la 1848*, în „Litua. Studii și cercetări”, vol. II, Târgu Jiu, 1982, p. 172-173

18 *Anul revoluționar 1848 în Principatele Române*, vol. V, p. 301-302

19 Al. Fireșcu, I. Pătrașcu, *Proiemienețe oltene – familia Chițu*, Edit. Aius, Craiova, 2001, p. 22

Chițu, iar materialele publicate indică prezența sa activă la evenimentele și acțiunile dedicate înfăptuirii Unirii.

Omul politic doljean este la curent cu evenimentele zilnice locale și constată cu satisfacție că atmosfera politică din Oltenia s-a limpezit, tot mai mulți fiind cei care se alăturau taberei unioniste.²⁰ Pe de altă parte, se arată îngrijorat în fața tentativei unor anti-unioniști de a demoraliza și de a cumpăra voturi, cum s-a întâmplat la Râmnicu-Vâlcea și Târgu Jiu. În acest ultim caz, aducea în discuție atitudinea unui proprietar care promova printre locuitori ideea că unirea „**va aduce țării noastre cele mai groaznice nenorociri și cele mai sângeroase răzbele**”²¹.

Indiscutabil, gazeta „Oltul” nu își limita influența numai la județul Dolj, fiind mijloc de propagandă unionistă și în celelalte județe ale provinciei. În numărul din 9 august 1857, parcurgem un îndemn al lui D. Pleșoianu, adresat alegătorilor gorjeni. „**Ziua marcată de providență pentru fericirea moldo-românilor se apropie – spune el. Aceasta este singura zi pentru care suspină patria noastră, ca să se vindece de rănilor ce o chinuie de atâtea secole...**”²². Pentru unionistul târgujian, găzduit de paginile gazetei lui Gheorghe Chițu „**ziua de 22 august va însemna ziua când să dăm pe față pe aleșii noștri, pe aleșii patriei, aleșii lui Dumnezeu.**”²³

Reapariția, în februarie 1860, a periodicului „Vocea Oltului”, „**cu aceeași credință politică, cu aceleași sentimente cu care a apărut întâia oară**”, a confirmat forța și maturitatea grupării naționale locale.²⁴ Ca ziar al tuturor oltenilor și în unire cu toate celelalte publicații „**ce vor lupta pentru binele și fericirea națională**”, publicația și-a declarat sprijinul pentru programul reformator al domnitorului Alexandru Ioan Cuza. „**Acesta – preciza ziarul – este bărbatul pe care România și Moldova îl respectă, îl adoră și îl venerază... Astăzi țara voințe să lucreze bine pentru toți**”²⁵.

Documentele vremii îl atestă pe Gheorghe Chițu și în postura de jurist. A fost președinte al Tribunalului Comercial, procuror al Curții de Apel, sau avocat. Nu ne îndoim că în această calitate și unii locuitori ai Gorjului au recurs la serviciile sale.

Remarcabil este efortul lui Gheorghe Chițu de a înființa, împreună cu I. Theodorian, o tipografie la Craiova, cunoscută sub numele de „Prima tipografie română”. Aici, la 16 septembrie 1871, începea tipărirea gazetei literare „Oltenia”, în al cărui comitet de redacție a fost și Gheorghe Chițu, pentru puțin timp. El i-a facilitat, în 1874, istoricului C.D. Aricescu publicarea lucrării „Istoria Revoluției

20 G. Kitzu, **Craiova, 2 maiu**, în „Vocea Oltului”, an I, nr. 2, din 4 mai 1857

21 *Idem*, **Craiova, 1 iuliu**, în „Oltul”, an I, nr. 18, din 2 iulie 1857

22 *Idem*, nr. 28, din 9 august 1857

23 *Ibidem*

24 „Vocea Oltului”, Craiova, din 14 februarie 1860

25 *Ibidem*

române de la 1821”, carte de căpătâi pentru cei care studiază evenimentele în centrul cărora s-a aflat gorjeanul Tudor Vladimirescu.²⁶ Publicarea acestuia nu este numai o expresie a prieteniei statornice dintre Gheorghe Chițu și C.D. Aricescu, cât mai ales faptul că ea a fost dictată de admirația deosebită a editorului pentru personalitatea Domnului Tudor, **„libertar martir care se sacrificase pentru drepturile țării și pentru ușurarea claselor muncitoare”**²⁷.

La 5 iunie 1875, Gheorghe Chițu îi trimitea de la Craiova, lui Aron Densușianu, 50 de exemplare din cartea lui C.D. Aricescu, drept contribuție la înființarea unei tipografii denumită simbolic „Orientul Latin”. Cu acest prilej el îi mulțumea pentru broșura „Românii și maghiarii” și îl felicita **„pentru lupta națională ce susțineți cu atâta talent și stăruință.”**²⁸

Cu trecerea timpului, Gheorghe Chițu se simte tot mai mult atras de ideile propagate de gruparea liberal radicală din jurul ziarului „Românul”, condus de C.A. Rosetti și I.C. Brătianu. El a devenit unul dintre fruntașii Clubului liberal-radical din Craiova, club care s-a transformat în centrul de conducere al radicalilor din întreaga Oltenie.

Radicalii se bazau pe contingentele relativ numeroase din timpul revoluției de la 1848, oameni dominați încă de aceleași idealuri, care năzuiau să realizeze o ruptură totală de trecut. Unii dintre aceștia au fost animați multă vreme de concepții republicane, dar s-au convertit ulterior, cum a fost și cazul lui Gheorghe Chițu, la regimul politic fundamentat de monarhia constituțională. Crezând ca într-o religie în principiul suveranității poporului, ei aspirau spre deschidere politică până în straturile de jos ale societății. Firește că asemenea abordări s-au făcut simțite și în Gorj, județ caracterizat de spirite radicale, încă înainte de 1848, cu prilejul evenimentelor dominate de personalitatea lui Tudor Vladimirescu.

Atitudinea de legitimă demnitate și patriotism local a caracterizat în anii următori, participarea lui Gheorghe Chițu în organele reprezentative ale țării, ca sol al alegătorilor olteni. A opus politicianismului meschin o poziție intransigentă și fermă, a înțeles să-și exprime deschis opiniile personale și ale celor pe care îi reprezenta, să fie un element activ, un om politic polivalent, un liant menit să înlesnească convergența inițiativelor puse în folosul obștei, al națiunii întregi.

În ședința din 16 decembrie 1868, a Adunării Deputaților, ia atitudine față de profesorul Ulysse de Marseillac, în problema traducerii unui discurs al generalului Christian Tell, reprodus în limba franceză de „Monitorul Oficial”, cu multe inexactități. În prealabil își exprimă nemulțumirea față de existența unei variante într-o limbă străină a acestei publicații, întrucât considera că orice stat **„pe cât de mic, pe cât de neînsemnat, în raport cu scara politică a celorlalte state e destul dacă-și are organul său oficial în limba națională, în limba**

26 C.D. Aricescu, *Istoria Revoluției române de la 1821*, vol. I-II, Edit. Tipografiei Române Gheorghe Chițiu și Theodorian, Craiova, 1874

27 Apud Al. Firescu, I. Pătrașcu, *op. cit.*, p. 67

28 Biblioteca Academiei Române, Manuscrise, Fond Corespondența G. Chițu, S18/DXXX

acelui popor al cărui stat promulgă și publică toate legile și actele oficiale”²⁹

În continuare totul capătă forma unei dezbateri între partizanii teoriei „formelor fără fond” și cei ai teoriei „prin noi înșine”. Gheorghe Chițu se întreabă de ce trebuie să ne prezentăm Europei în „veșminte străine și de ce trebuie să raportăm de tot ce lucrăm?”³⁰ Tot el propune ca la București guvernul să fondeze „un jurnal oficios în care să apară documente oficiale într-o limbă de circulație, de unde străinii să procure informațiile dorite.”³¹

În zilele de 16, 17 și 18 decembrie 1869, Adunarea Deputaților a luat în dezbateră „chestiunea israelită”. Au luat cuvântul o serie de parlamentari importanți între care: Ion Heliade Rădulescu, N. Voinov, Cezar Bolliac, G. Brătianu, Petre Grădișteanu, Gheorghe Chițu, cu toții solicitând măsuri ferme împotriva invaziei evreilor.

Dimitrie Ghica, președintele Consiliului de Miniștri și ministrul de externe M. Kogălniceanu au susținut că guvernul are preocupări constante în această direcție. Gheorghe Chițu s-a situat pe o poziție aparte, declarându-se împotriva proiectelor de lege având caracter special, solicitate de ceilalți vorbitori. El pornește, în aplauzele asistenței, de la precizarea că deși „**Oltenia nu suferă așa de tare de flagelul jidovismului, cum se întâmplă, de exemplu peste Milcov**”, nici locuitorii acestei zone nu puteau rămâne nepăsători.³²

Adept al descentralizării administrative, obiectiv de bază al doctrinei liberale, liderul craiovean consideră că guvernul nu a procedat corect oprind domicilierea străinilor într-o localitate sau alta. „**Trebuie dar lăsate – spune el – fiecărei comune dreptul și voința de a îngrijii să se observe legile ce există. Un primar și un consiliu comunal au dreptul să zică unui străin: ești vagabond, n-ai nicio profesiune, nu te poți stabili în comuna noastră! Numai când mai multe comune s-ar găsi în neputința de a executa legile lor, atunci numai guvernul trebuie să intervină**”.³³

Din cele relatate de Alexandru Ștefulescu, la 1880 Târgu Jiul avea 32 evrei, față de 3092 români, 139 germani, 42 sârbi, 25 unguri, 4 greci, 3 italieni, un englez și un francez.³⁴ Cu toată ponderea mică a elementului evreiesc, punctul de vedere exprimat de Gheorghe Chițu cu privire la descentralizare, în ceea ce privește prezența străinilor, nu avea cum să nu fie receptat pozitiv și de oamenii politici gorjeni.

La 27 aprilie 1876, în guvernul condus de Manolache Kostache Epureanu, un fost conservator disident, trecut vremelnic la liberali, lui Gheorghe Chițu i-a

²⁹ Gheorghe Chițu, *op. cit.*, p. 115

³⁰ *Ibidem*, p.116

³¹ *Ibidem*, p.117

³² *Ibidem*, p.158

³³ *Ibidem*, p.161

³⁴ Alexandru Ștefulescu, *Istoria Târgu Jiului*, Tipogr Nicu D. Miloșescu, Târgu Jiu, 1906, p.9

fost încredințat postul de ministru al Instrucțiunii Publice și Cultelor.³⁵ La 24 iulie 1876 șefia guvernului este preluată de I.C. Brătianu.

În timpul Războiului de Independență, ca ministru, a fost asaltat cu nenumărate probleme. De exemplu, la 11 mai 1877 solicita Ministerului de Interne „**să nu fie întrerupte comunele în preajma examenelor generale**”.³⁶

Se cuvine făcută precizarea că slujitorii școlii, admirabil conduși de Gheorghe Chițu, au fost alături de țară nu numai cu sufletul ci și cu fapta. În august 1877, învățătorii din Gorj au donat ministerului suma de 830 lei din salariul lor „**minim**”, pentru întreținerea armatei române „**având în vedere că țara noastră se află astăzi în rezel pentru a-și asigura independența externă, care i se neagă de barbara Turcie și a contribui la eliberarea creștinilor ce gem de secole sub jugul ei**”.³⁷

Acțiuni similare au efectuat și preoții – să nu uităm Gheorghe Chițu conducea un minister ce includea și Cultele – așa cum reiese dintr-un raport al protoierului județului nostru, St. Nicolaescu, adresat episcopului Eparhiei Râmnicului și Noului Severin.³⁸

Numele lui Gheorghe Chițu este legat și de cel al marelui artist plecat din Hobița Gorjului. În 1870, din inițiativa Consiliului Județean Dolj, din care făcea parte și omul politic craiovean, a fost înființată o școală de meserii, unde în anii 1894-1895 a fost elev și C. Brâncuși. În semn de omagiu pentru inițiatorii ei acesta a modelat un bust în lut pentru Gheorghe Chițu,³⁹ din nefericire pierdut, așa cum aflăm dintr-un catalog general al operelor marelui artist.⁴⁰ Lucrarea a fost semnalată în ziarul „Românul” din București (1 noiembrie 1897) și „Voința Craiovei”(21 octombrie 1898), iar mai târziu criticul Barbu Brezianu o menționează în volumul său „Brancusi en Roumanie”, la pagina 208.⁴¹

Ca ministru al învățământului, Gheorghe Chițu a inițiat un număr important de proiecte de lege, dintre care se detașează „Legea pentru numirea profesorilor de gimnazii, licee și școli profesionale”, care are meritul de a fi reglementat angajarea cadrelor didactice în funcție de prestația lor la concurs, un concurs care permitea examinarea după criterii unice la nivelul întregii țări. Ea a fost succedată de o infuzie de profesori tineri, provenind din fondul autohton, dar și din elemente străine care au acceptat să-și pună în valoare calitățile pedagogice în școlile din România. Astfel, numai pentru județul Gorj i-am putea aminti pe

35 M. Tudorică, I. Burlacu, **Guvernele României între anii 1866-1945**, în „Revista arhivelor”, nr.2, 1970, p. 434

36 Direcția Generală a Arhivelor Naționale, fond Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor, dos 231/1877, f. 17 (în continuare se va cita D.G.A.N., M.I.P.C)

37 **Idem**, dos 3246/1877, f. 153

38 **Idem**, fond Protoieria Gorj, dos. 93/1877-1878, f. 53

39 Mircea Pospai, **Memoria Băniei**, Edit. Sport-Turism, București 1982, p. 141

40 I. Mocioi, **Estetica lui Constantin Brâncuși**, Edit. Scrisul Românesc, Craiova, 1987, p.165

41 Florea Firan, **Gheorghe Chițu**, în „Scrisul Românesc”, serie nouă, an VI, nr.6(58), 2008, p.3

Ștefan Bobancu (originar din Brașov, cu studii de filologie la București)⁴², Iuliu Moisil (cu bacalaureat la Blaj și studii universitare la Viena)⁴³, Aurel Diaconovici (absolvent al Institutelor Politehnice din Graz și Viena)⁴⁴, Witold Maryan Rolla Piekarski (polonez, cu studii în Occident, în bune relații cu personalități influente ale vremii, cum ar fi: B.P. Hașdeu, dr. C. Istrati, Aurel C. Popovici, Paul Bujor ș.a.)⁴⁵, Iosif Schmidt-Faur (născut în Cehia, cu studii de arte plastice la Praga și Viena)⁴⁶.

Am putea spune că generația Marii Uniri, existentă aici în Gorj, la cumpăna dintre veacurile XIX – XX, s-a format și s-a clădit în lumina acestui tip de idealuri, promovate de marii oameni politici și de cultură ai vremii, între care și Gheorghe Chițu.⁴⁷

Alături de interesul pentru ridicarea gradului de organizare și instrucție, Gheorghe Chițu s-a preocupat și de înființarea în fiecare județ a unor școli model pentru fete. La 2 noiembrie 1876, Ortansa Morțun primea avizul său pentru ca în Consiliul Instrucțiunii Publice să se ia în dezbateră această problemă, considerată pe atunci de strictă actualitate.⁴⁸ Urmările s-au văzut repede și în județul Gorj, întrucât prefectul Ghiță Magheru trimitea la studiu în Germania câteva tinere, sporind calitatea corpului profesoral, precum și a demersului didactic.⁴⁹

Progresele economice, susținute insistent de liberali, trebuiau, desigur, să fie sprijinite și de învățământ. Ca urmare, au apărut școli de meserii în localități precum: București, Iași, Ploiești, Turnu Severin, Craiova ș.a. unde accesul era mai puțin costisitor.⁵⁰ În sesiunea Consiliului Județean Gorj, din 25 octombrie 1877, era subliniată necesitatea înființării școlilor de meserii și la Târgu Jiu. Pe moment însă se avea în vedere intervenția pe lângă ministrul Gheorghe Chițu,

42 Archir Iancu, **Ștefan Bobancu**, în „Amicul tinerimii”, Târgu Jiu, serie nouă, nr. unic, din iulie 1940; I. Mohor, **Funeraliile lui Ștefan Bobancu**, în „Gorjul”, an XIII, nr. 1, din 1- 7 ianuarie 1941

43 Cornel Alexandrescu, **Monografia Liceului „Tudor Vladimirescu”**, Edit. Punct, Târgu Jiu, 1997, p. 51

44 Iuliu Moisil, **Inginerul Aurel Diaconovici**, în „Arhivele Olteniei”, an XI, nr. 61-62, din mai - august 1932

45 Idem, **Witold Rolla Piekarski. O schiță biografică**, în „Arhivele Olteniei”, an V, nr. 27, din septembrie – octombrie 1926; Cosmin Vilău, **B.P. Hașdeu și legăturile sale cu slaviștii din Oltenia**, în „Litua – studii și cercetări”, Târgu Jiu, an XI, 2006

46 St. Sterescu, **Ion Schmidt - Faur**, în „Gorjeanul”, an XI, nr. 16, din 8 aprilie 1934; I. Cruceanu, **Chipuri și profiluri din istoria culturii gorjene. Sculptorul Iosif Schmidt – Faur**, în „Coloana”, Târgu Jiu, mai 1975

47 Vezi pe larg, Dorina Nichifor, Gheorghe Nichifor, **Aspecte privind contribuția intelectualității gorjene la înfăptuirea României Mari**, în „Studii și articole de istorie”, București, an LXXIV, 2009, p. 311-326

48 DGAN, fond M.I.P.C., dos. 76/1877, f. 54

49 Gheorghe Nichifor, **File din istoria școlii noastre**, în „Studium”, publicație a Liceului „Eca-terina Teodoroiu”, Târgu Jiu, an XXVI, nr. 1/1996, p. 3

50 „Monitorul Oficial”, nr. 20, din 20 ianuarie 1877, p. 628

pentru ca tinerii din Gorj să fie primiți la o școală de meserii din București.⁵¹

Începutul anului școlar 1877-1878, i-a prilejuit ministrului Gheorghe Chițu avansarea de propuneri menite să consolideze prestigiul școlii românești. Referitor la școlile rurale, cele mai numeroase desigur, a cerut recomandări de reorganizare. Revizorii școlari erau rugați să prezinte statistica școlilor sătești, a corpului de profesori și învățători, a calității pregătirii lor, însoțite de observațiile necesare.⁵² În ce ne privește, preluăm din fondurile documentare exemplul unui dosar ce cuprinde corespondența dintre minister și directorul Școlii primare de Băieți din Târgu Jiu, din care constatăm că din totalul de 265 de elevi, 165 proveneau din lumea satelor, ceea ce provoca supraaglomerație. Prefectul județului recomanda repartizarea acestora pe la școlile rurale, de care aparțineau, lucru pe care Gheorghe Chițu îl acceptă.⁵³

Atenția pe care Gheorghe Chițu o acorda corpului profesoral este demonstrată și de faptul că la 12 iulie 1876, aprobă cererea prefectului de Gorj, Athanasie Moschuna, de a se reconfirma încadrarea profesorului Nicoale Iunian (limba română, istorie și geografie), la Școala Normală din Târgu Jiu.⁵⁴ Acesta, era un personaj bine cunoscut în orașul de pe Jiul de Sus. După ce terminase cursurile Liceului Carol din Craiova, a urmat Facultatea de Drept din Paris, dedicându-se carierei de avocat. A fost de mai multe ori primar al Târgu Jiului, iar fiul său, Grigore Iunian, a făcut în perioada interbelică o strălucită carieră politică.⁵⁵

O atenție deosebită a manifestat Gheorghe Chițu și pentru asigurarea materialelor necesare celor doritori de cultură, stimulând înființarea de biblioteci populare și școlare, prin utilizarea de fonduri particulare.⁵⁶ Statul nu putea să facă pași importanți în acest sens, datorită situației financiare grele, generată de participarea la război. Inițiativa ministrului se baza, în cea mai mare parte pe bunăvoința și dărnicia oamenilor de cultură, mai ales a celor ce dispuneau de mijloace care să le permită asemenea gesturi. Procesul va lua o amploare remarcabilă în deceniile următoare, așa cum rezultă din informațiile pe care le avem cu privire la județul Gorj.⁵⁷

Un loc aparte îl dețin relațiile lui Gheorghe Chițu cu marii oameni de cultură ai vremii. Mai presus de toate s-a aflat însă alături de istorici, pe care i-a susținut în activitatea de cercetare. În preajma sa l-am depistat între alții pe Grigore Tocilescu, preocupat de arheologia Gorjului, implicit în relații cu istoricul

51 V. Cărăbiș, **Istoria Gorjului**, Edit. Editis, București, 1995, p. 274

52 DGAN, fond M.I.P.C., dos. 3519/1877, f. 21

53 *Idem*, dos. 100/1876, f. 8-13, 15, 17

54 *Idem*, dos. 112/1876, f. 1

55 „Speranță”, Târgu Jiu, an I, nr. 2, din 1 februarie 1903, p. 14 -15; N. Mischie, **Grigore Iunian și epoca sa**, Edit. Clussum, Cluj-Napoca, 2000, p. 27

56 M. Bordeianu, P. Vladhoski, **Învățământul românesc în date**, Edit. Junimea, Iași, 1979, p.241

57 Gheorghe Nichifor, **Intellectualitatea Gorjului și Marea Unire**, Edit. Alexandru Ștefulescu, Târgu Jiu, 1995, p. 25

local Alexandru Ștefulescu.⁵⁸ La 30 mai 1877, prefectul de Gorj, Ath. Moschuna, anunța descoperirea unui număr important de monede pe care le-a înaintat la București, iar la 9 septembrie scria despre o donație provenind de la câțiva pietrari din Bumbesti Jiu, care au descoperit unele vestigii romane, lucrând în zona frontierei cu Austro-Ungaria.⁵⁹ Aceste semnale vor sta la baza laborioaselor cercetări întreprinse la sfârșitul secolului al XIX-lea la intrarea în Defileul Jiului de către Gr. Tocilescu, Conrad Cichorius sau Alexandru Ștefulescu, soldate cu dezvelirea castrului și a unei porțiuni din drumul roman ce străbătea munții.⁶⁰

Preocupările acestea, la care se adaugă întreaga sa carieră cultural științifică, au determinat desemnarea sa ca membru al Academiei Române la 17 iunie 1879. În plus, în intervalul 1881-1885, a deținut succesiv portofoliile de ministru al Finanțelor, Internelor și Instrucțiunii Publice, funcții în care a avut frecvente legături cu Gorjul. De exemplu, ca ministru de Interne este preocupat de creșterea capacității profesionale a organelor de ordine din teritoriu, așa cum constatăm dintr-o adresă din 28 septembrie 1883.⁶¹ Anul următor, într-o solicitare către suveran, Gheorghe Chițu cerea numirea unui șef de poliție competent la Târgu Jiu.⁶²

Implicat în activitatea administrativă, îl întâlnim ca ministru de Interne solicitând lui Carol I acordul ca directorul Prefecturii Gorj să participe la lucrările ordinare ale Consiliului Județean, în locul prefectului Băicoianu, aflat în concediu.⁶³

Demn de scos în evidență este episodul ce se petrece în același an, pe 12 mai 1882, când B.P. Hașdeu aduce de la Craiova steagul lui Tudor Vladimirescu. În capitală savantul era întâmpinat „**la gara Târgoviște de domnii miniștri Angheliescu, Chițu, Urechia și de două companii de geniu cu muzica în frunte**”.⁶⁴ Era încă o dovadă a implicării fruntașului liberal în problematica spirituală a epocii dar și a considerației speciale ce o purta marelui revoluționar gorjean.

Un personaj pitoresc al vremii pentru Parlamentul României era în acei ani deputatul gorjean Dincă Schileru.⁶⁵ Îl întâlnim în documente foarte activ, abordând într-un lung discurs situația țăranilor, în favoarea cărora realizează o adevărată pledoarie, în ședința prezidată de Gheorghe Chițu la 27 noiembrie 1887.⁶⁶

58 Idem, *Alexandru Ștefulescu – un destin în sluba istoriei*, p. 175

59 DGAN, fond M.I.P.C., dos. 128/1877, f. 54,113

60 Gheorghe Nichifor, *op. cit.*, p. 164-169

61 DGAN, fond Ministerul de Interne, dos. 132/1883, f.1-2

62 Idem, dos. 16/1884, f. 64

63 Idem, dos. 192/1882, f. 121

64 “Telegraful”, București, an 12, nr. 3000, din 12 mai 1882

65 Gh. Nichifor, *Dincă Schileru – ctitor de școală gorjeană*, în “Terra Litua”, Tg-Jiu, nr. 1, iunie 1997, p. 33-35

66 “Monitorul Oficial”, nr. 11, din 2 decembrie 1887, p. 106

Din anul 1885 apar evidente semnele înrăutățirii sănătății sale, pentru ca în 1888 să asiste neputincios la manifestările Opoziției Unite care au determinat demisia lui I.C. Brătianu, omul politic alături de care s-a aflat mereu. Referindu-se la împrejurările în care Gheorghe Chițu se desprinde lent de viața politică, Gr. Tocilescu se exprima în următorii termeni: „**A fost tocmai momentul când partidul de la putere trecea printr-o criză morală și politică, când Ion Brătianu avea mai multă trebuință de un spirit așa de luminat, de un caracter așa de nobil, de un bărbat așa de experimentat și de statornic în credințele lui.**”⁶⁷

Din 1892, Gheorghe Chițu nu mai figurează ca parlamentar, retrăgându-se la moșia sa, Mirila din județul Romanați. Între timp, I.I.C. Brătianu, fiul marelui său prieten, își făcea debutul în politică, candidând la Colegiul I pentru Adunarea Deputaților. La întrunirea inaugurală de la Târgu Jiu au luat cuvântul și foști colaboratori ai lui Gheorghe Chițu, precum Anastase Stolojan sau gorjeanul Titu Frumușanu.⁶⁸ Cunoscutul om politic de mai târziu constata că societatea românească era zdruncinată de o acută criză morală, generată de lipsa de încredere în instituțiile statului. Reforma politică esențială, ce trebuia întreprinsă, consta în respectul față de legi.⁶⁹ Era și crezul lui Gheorghe Chițu, în favoarea căruia nu a mai reușit să acționeze.

A încetat din viață la 28 octombrie 1897, la proprietatea sa, în vârstă de 69 ani și a fost înmormântat la Cimitirul Sineasca din Craiova. Din partea Parlamentului au ținut să-l însoțească pe ultimul drum colegi deputați și senatori, iar pe adresa familiei au sosit numeroase telegrame de condoleanțe, între care una semnată de regele Carol I.

Documentele studiate de noi la Craiova evidențiază acțiunile întreprinse de oficialitățile locale pentru ca sculptorul gorjean C. Bălăcescu să-l immortalizeze pentru eternitate. În cererea sa către primar, din 25 aprilie 1898, artistul se recomanda singur ca fiind absolvent al Școlii de Arte și Meserii din Craiova și al Academiei de Belle Arte din Veneția și Milano și „**autorizat de guvern a lua masca defunctului Gheorghe Chițu, pentru orice bust sau statui ce s-ar face în țară.**”⁷⁰ El se oferea să execute un bust în marmură, până cel târziu la 1 octombrie 1898. Întruniți în ședința din 4 mai 1898, consilierii au aprobat oferta, condiționând ca „**bustul să fie executat în marmură albă de Karara și instalat complet cu soclul lui în sala de ședințe a Consiliului.**”⁷¹

La 18 februarie 1899, Delegația udețeană Dolj, prezidată de Al. Economu și avându-i ca membri pe M. Zanne și D. Marinescu, făcea o informare scrisă

67 Cuvântarea domnului membru al Academiei și profesor Grigore Tocilescu, rostită la Parastasul marelui patriot Gheorghe Chițu, în ziua de 24 octombrie 1904, Craiova, 1904, p. 22

68 Gheorghe Nichifor, Ionel Brătianu la Târgu Jiu (I-II), în „Gorjeanul”, an V, nr. 1172-1773 și 1187 din 9-10 octombrie 1993 și 27 octombrie 1993

69 I.I.C. Brătianu, **Discursuri**, vol. I, București, 1935, p. 1

70 DGAN Dolj, fond Primăria Craiova, Serv. Administrativ, dos. 28/1898, f. 5

71 Ibidem

după examinarea bustului de bronz „**al marelui cetățean, defunctul Gheorghe Chițu**”, depus de sculptorul C. Bălăcescu. Cu acest prilej aflăm că fiul lui Gheorghe Chițu, Alexandru, într-o telegramă adresată din Balș susținea: „**Văzut bustul. Rog arată d-lui prefect. Găsesc bun și seamănă. Complimente.**” Într-un proces verbal semnat de Barbu Ionescu, acesta nota că „**bustul l-a găsit identic cu cel admis și recunoscut în ședința de la 22 noiembrie 1898, atât în mărime cât și asemănare**” și este de opinie „**a i se face cuvenita recepție**”. Din același document aflăm și conținutul declarației lui C. Bălăcescu care arată că „**la caz de s-ar ivi vreo nemulțumire din partea acelor membri ai familiei răposatului Gheorghe Chițu ce lipsesc la facerea recepției bustului, domnia sa va executa din nou bustul fără vreo altă pretenție**”.⁷²

Cu oarecare întârziere, la 16 noiembrie 1898, C. Bălăcescu termină realizarea operei și solicită recepționarea sa. Comisia condusă de inginerul A. Crăciunescu se declară satisfăcută și înaintează primarului procesul verbal de încredințare.⁷³ În prezent bustul este amplasat în holul Colegiului Comercial „Gheorghe Chițu” din Craiova.

* *
*

Gheorghe Chițu, marele patriot oltean, animator competent al școlii și culturii naționale, unul dintre cei mai importanți „tehnicieni” ai lui I.C. Brătianu și ai Partidului Național Liberal, este în zilele noastre prea puțin cunoscut. Bustul său poate fi văzut în Parcul Central din Craiova, pe Aleea Personalităților. Cu atât mai puțin se știe despre el, în județul Gorj, deși legăturile sale cu acest meleag au fost destul de strânse.⁷⁴ Din aceste motive am încercat să extragem dintr-o lucrare mai amplă ce va vedea lumina tiparului în curând, aceste informații, considerăm noi utile pentru toți cei care studiază istoria Gorjului. Fără îndoială, în timp, nutrim speranța depistării altor elemente, vizând legăturile sale cu oameni și fapte de pe meleagurile noastre.

72 *Idem*, fond Prefectura Dolj, dos.299/1898, p.225

73 *Idem*, fond Primăria orașului Craiova, Serv. Ad-tiv, dos. 28/1898, f. 8-9

74 Cornel Șomăcu, **Gheorghe Chițu, un destin de excepție**, în „Vertical”, Târgu Jiu, an V, nr. 186, din 28 iulie 2009